

Максимів І.І., ад'юнкт кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ

ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ВИКОРИСТАННЯ ДИТИНИ ДЛЯ ЗАНЯТТЯ ЖЕБРАЦТВОМ

Актуальність даної теми обумовлена недостатнім рівнем удосконалення законодавства в сфері попередження та боротьби з дитячим жебрацтвом. Тому вважається за доцільне зупинитися на сучасному стані чинної нормативно-правової бази, а саме на статті 150-1 Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом та статті 304 Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність Кримінального кодексу України від 05.04.2001 року № 2341-III (із змінами, внесеними згідно із Законом № 3571-УІ від 05.07.2011; із змінами, внесеними згідно із Законом № 616-УІ від 01.10.2008 відповідно).

Об'єктивні ознаки злочинів щодо таких діянь, як використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом та втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, мають спільні риси, але потерпілими від даного виду злочинів є діти різних вікових груп.

Так, відповідно до ст. 150-1 КК України потерпілим може бути тільки малолітня дитина, тобто дитина, яка не досягла

14-річного віку. Вважаємо, що законодавець передбачив таке вікове обмеження для потерпілої особи у даному складі злочину тому, як переконаний, що використовувати дитину старшого віку неможливо, оскільки вона розуміє, з якою метою все це відбувається. Але законодавець не врахував тієї обставини, що суб'єкт злочину може використовувати дитину у віці з 14 років до 18 років, з різним ступенем розумової відсталості та деменції в залежності від рівня інтелектуального розвитку. У такому разі з огляду на обставини, вже можливе застосування ст. 304 КК України, хоча диспозиція статті передбачає втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність - схилення дитини до злочину або іншої девіації, тобто свідоме вчинення дитиною активної протиправної або аморальної дії (крадіжки, шахрайства, жебракування, вживання алкоголю, наркотичних речовин тощо).

Потерпілим від злочину, передбаченого ст. 304 КК України є: в ч. 1 неповнолітня особа - особа чоловічої або жіночої статі від 14-ти до 18-ти років, а в ч. 2 - малолітня особа - особа до 14 років. Отже, норма ст. 304 КК України охопила коло дітей різного віку, які можуть бути потерпілими від даного виду злочину. Хоча назва самої статті Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність суттєво звузила вікові межі дітей, яких можуть втягнути у злочинну діяльність. Тому, вважаємо за необхідне замінити слово неповнолітніх на слово дітей.

Визначення поняття дитина змінюється в залежності від культурних особливостей кожної країни. Конвенція про права дитини, прийнята резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1989 року у статті 1 визначає дитину як людську істоту, що не досягла віку вісімнадцяти років. Таку ж дефініцію містить правова норма, закріплена у п. С ст. 2 Європейської Конвенції про громадянство (ETS№ 166) від 7 листопада 1997 року.

Пріоритет у цій сфері належить національному законодавству. У Сімейному кодексі України від 10.01.2002 року № 2947-III зазначено, що правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття, і відповідно вказано, що малолітньою вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років, неповнолітньою вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років.

Відповідно до міжнародного та українського законодавства, дитина від народження має невід'ємні права, які їй гарантує держава: право на життя, право на свободу і особисту недоторканість, право на повагу до особистого і сімейного життя тощо. Тому, є доцільним внести поправки у ст. 150-1 КК України та ст. 304 КК України.

На наш погляд, також є доцільним доповнити Особливу частину чинного Кримінального кодексу України окремим Розділом Злочини проти сім'ї та неповнолітніх або ж Злочини проти укладу сімейних відносин та інтересів неповнолітніх, у якому й закріпити норму, що передбачає кримінальну відповідальність за використання дитини для заняття жебрацтвом та втягнення дітей у злочинну діяльність. Це можна пояснити тим, що норми, передбачені Розділом III та Розділом XII Особливої частини КК України, не направлені на захист нормального морального розвитку дитини, а тому статтю 150-1 КК України та статтю 304 КК України було б слушно винести в окремий розділ.

Таким чином, на законодавчому рівні існують певні неузгодженості при кваліфікації протиправної поведінки щодо дітей, залучення їх до жебракування та втягнення у злочинну діяльність. Натомість, уникнення відповідальності формує у дитини, батьків, опікунів, а також осіб, що замінюють батьків, ставлення до протиправної поведінки як такої, що є нормою.

Враховуючи вищевказані причини щодо обмеження вікових категорій дітей, яких використовують для заняття жебрацтвом і дітей, яких втягують у злочинну діяльність пропонуємо:

1. Статтю 150-1 КК України та статтю 304 КК України винести в окремий Розділ Особливої частини під назвою Злочини проти сім'ї та неповнолітніх або ж Злочини проти укладу сімейних відносин та інтересів неповнолітніх.

2. В назві статті 150-1 Кримінального кодексу України Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом вилучити слово малолітньої, а також в диспозиції ч. 1 і ч. 2 цієї статті словосполучення малолітня дитина замінити на слово дитина.

3. В назві статті 304 Кримінального кодексу України замінити слово неповнолітніх на слово дітей.